

Праблема ўзаемадзеяння: сістэмнасць этнавыхавання

21 — 24 чэрвеня ў Акцябрскім прайдзе VII Рэспубліканскі фестываль фальклорнага мастацтва "Берагіня". Фестываль — адзін з самых самабытных на Беларусі. Хаця б з той прычыны, што "Берагіня" цягам васьмі гадоў імкнецца фарміраваць самадэятэльную творчую асобу, якая годна пачувае сябе ў прасторы традыцыйнага мастацтва, усяляк пашырае і ўмацоўвае беларускую спадчыну. А гэта, як падаецца, наўпрост звязана з захаваннем нацыянальнай бяспекі: "Берагіня" ладзіць адпаведнасці з Планам мерапрыемстваў па рэалізацыі Канцэпцыі нацыянальнай бяспекі Рэспублікі Беларусь, зацверджанай распараджэннем Прэзідэнта Рэспублікі Беларусь. Але, нягледзячы на важкасць задач і мэт, стваральнікі "Берагіні" перакананы: на сёння брэндавы для краіны фестываль патрабуе ў арганізацыі і правядзенні якасна новых падыходаў.

У абмеркаванні фестывальных (і не толькі) праблем за "круглым сталом" "К" сабраліся начальнік аддзела культуры Акцябрскага райвыканкама Святлана БЕРАЗОЎСКАЯ, метадыст па харэаграфіі і тэатральным мастацтве Брэсцкага дзяржаўнага абласнога цэнтру маладзёжнай творчасці Людміла БЯРНЕЙ, старшы навуковы супрацоўнік Інстытута мастацтвазнаўства, этнаграфіі і фальклору імя Кандрата Крапівы Нацыянальнай акадэміі навук Беларусі Тамара ВАРФАЛАМЕЕВА, загадчык арганізацыйна-творчага аддзела Любанскага раённага цэнтру культуры Сяргей ВЫСКВАРКА, загадчык кафедры этналогіі і фальклору Беларускага дзяржаўнага ўніверсітэта культуры і мастацтваў Вячаслаў КАЛАЦЭЙ, этнахарэограф, мастацкі кіраўнік Рэспубліканскага фестывалю фальклорнага мастацтва "Берагіня" Мікола КОЗЕНКА, а таксама рэдактар аддзела газеты "Культура" Яўген РАПІН і спецкарэспандэнт Юрый ЧАРНЯКЕВІЧ.

СА... "СЦІШАНЫМ ГУЧАННЕМ",

Яўген РАПІН:

— "Берагіня" існуе больш за дзясятак гадоў, але не ў кожным аддзеле культуры пра яе ведаюць. Ці не хочучы ведаць? Мы, напэўна, і сённяшняю сітуацыю павінны прааналізаваць, і паразважаць пра перспектывы далейшага развіцця фестывалю... Што мяркуе на гэты конг дырэктар "Берагіні"?

Святлана БЕРАЗОЎСКАЯ:

— Чаму не ўсе аддзелы культуры далучаны да работы на нашым фестывалі? Мо таму, што ўсе мы прывыклі чакаць да пэўнай сістэмы, калі загады спускаюцца "зверху"? Гэтая сістэма ў адносінах да "Берагіні" не спрацоўвае, таму пэўныя аддзелы, відаць, чакаюць указанняў... У нашым аддзеле ініцыятыва ідзе "знізу", мы яе падтрымліваем і развіваем.

Мікола КОЗЕНКА:

— Калі нават з абласнымі ўпраўленнямі культуры вяду гутарку пра нейкія фестывальныя арганізацыйныя пытанні, дык пастаянна чую: "У нас няма для таго адпаведнага дакумента, таму ініцыятыву праяўляць не будзем". Між тым, у 2010 годзе, як толькі скончыўся шосты па ліку фестываль, была створана канцэпцыя наступнага з дакладным вызначэннем абласцей-удзельніц і канкрэтных кірункаў далейшай фестывальнай дзейнасці. Канцэпцыю пасля зацвярджэння Міністэрствам культуры разаслалі ва ўсе ўпраўленні культуры... Але, аказваецца, адной канцэпцыі — недастаткова. Доўга чакалі міністэрскага загада аб правядзенні "Берагіні". Калі ён з'явіўся, да фестывалю заставалася некалькі месяцаў. Таму для ўпраўленняў і аддзелаў культуры праблемным аказалася вызначэнне канкрэтных калектываў для ўдзелу ў заключных фестывальных мерапрыемствах на Акцябршчыне.

Яўген РАПІН:

— А "Берагіні" іншым разам прад'яўляюць прэтэнзіі менавіта ў аднастайнасці ўдзельнікаў...

Мікола КОЗЕНКА:

— Ды ці ж можна за тры месяцы "нарадзіць" новы талент? У сістэмы працэс выяўлення і станаўлення таго таленту ўключацца неабходна было некалькі гадоў таму. Дзеці павінны ведаць традыцыйны рэпертуар, павінны ўмець танцаваць, граць на народных інструментах, што бываюць у іх мясцовасці, павінны пры дапамозе настаўнікаў, бацькоў і работнікаў культуры ствараць сабе эксклюзіўныя (як у традыцыі) касцюмы... Калі дзячына калісьці прыходзіла на вечарыну і бачыла, што на сярбонцы амаль такі ж строй, яна дахаты бегла, каб касцюм той змяніць... Карацей, канцэпцыя ўсё этапаў фестывалю — фарміраванне асобы... Але на сёння нават даклад-

— на вызначэння для ўдзелу ў "Берагіні" калектывы не маюць афіцыйных выклікаў на фестываль. А яны за год павінны ведаць, што ўдзельнічаюць у фестывальнай імпрэзе.

Яўген РАПІН:

— Наколькі я зразумеў, правядзенне сёлетняй "Берагіні" сутыкнулася са значнымі цяжкасцямі. Дык мо фестываль аказаўся непатрэбны? На Любаншчыне так, напэўна, не думаюць, бо ў раёне сістэмна працуюць над развіццём ды папулярывацыйнай на-

За "круглым сталом" "К": пра статус фестывалю, запатрабаванасць аўтэнтыкі ды адсутнасць кантактаў паміж рэгіёнамі

Сяргей ВЫСКВАРКА:

— Менавіта таму ў фестывальны імпрэзы "Берагіні" мы ўліліся вельмі арганічна. Так, апошнім часам нам стала цяжэй адпраўляць фальклорныя гурты Любаншчыны ў Акцябрскі. Справа ў тым, што "Берагіня" — напэўна, адзіны ў Еўропе фестываль традыцыйнай культуры, якому трэба адпавядаць, спецыяльна працаваць на яго. Шматтадова на працягу неабходна мець і ў касцюме, і ў рэпертуары. Мы, да прыкладу, не толькі да носбітаў пастаянна звяртаемся, але і да архіваў, каб вызначыць дакладна любанскую асаблівасць... Скажу адназначна: калі мы сапраўды рупімся пра захаванне нацыянальнай культуры, дык "Берагіня" — вельмі патрэбная! І праблему тут бачу ў тым, што фестываль гэты не мае сур'ёзнай дзяржаўнай падтрымкі. У выніку калектывы за ўласныя сродкі і па сваёй ініцыятыве змушаны рыхтавацца да ўдзелу ў "Берагіні": кантактаваць з навукоўцамі, скіроўвацца ў экспедыцыі і г. д. Не кожны гурт на гэта здатны.

Мікола КОЗЕНКА:

— Да лістапада мінулага года кожная вобласць для ўдзелу ў "Берагіні" павінна была прадставіць відэа-, фотаматэрыялы будучых выступленняў. Іх няма і па сёння... Цяжка ўявіць, як усё будзе выглядаць. А выехаць у кожную вобласць ці ў раёны я ўжо не маю магчымасці, бо кіраўніком фестывалю працую на грамадскіх пачатках. Адно выратаванне — тэлефон ці Інтэрнэт...

Яўген РАПІН:

— Зразумела, у любога аддзела культуры на сёння — праблема: і рамонт будынкаў, і выкананне планаў платных паслуг, і наладжванне шараговых мерапрыемстваў... Ад чагося заўжды трэба адмаўляцца. Але чаму ледзь не пастаянна адмаўляемся ад свайго роднага і ўнікальнага — ад роднай мастацкай традыцыі?

Сяргей ВЫСКВАРКА:

— А яна непапулярная і на тэлебачанні, і ў жыцці не так, як належыць, раскручваецца. На эстрадзе — тое ж, хоць чувашскія "Буранаўскія бабулі" яркая пераканалі, што этнічная асаблівасць — запатрабаваная... І я тут не абвінавачваю бы толькі аддзелы культуры, бо перакананы: калі была б тэлетрансляцыя з фестывалю ў Акцябрскім (і сёлетніх, і колішніх), дык неабяважы гледачы пераканаліся б у надзвычайнай прыгажосці традыцыйнай культуры з кожнага беларускага куточка. І кожны калектыв-удзельнік варты самай пільнай тэлеўвагі, бо гурты ж не зніклі — усе яны вельмі плённа працуюць. Мо тады ў раёнах зразумелі б прэстыжнасць ды знакаваць "Берагіні"... Усе гурты, якія аднойчы пабывалі на фестывалі, да зведаных імі сцэнічных форм выканання ўжо не вяртаюцца, а ўзімаюцца на якасна новы ўзровень творчай дзейнасці.

Яўген РАПІН:

— Мы кажам пра сістэмнасць захавання традыцыі. Гэтая сістэмнасць немагчымая без ўзаемадзеяння ўстаноў сістэм міністэрстваў культуры і адукацыі. Можам казаць сёння пра пэўныя нестыкоўкі гэтага ўзаемадзеяння?

Вячаслаў КАЛАЦЭЙ:

— За трынаццаць гадоў існавання "Берагіня" стала трылавай часткай сістэмы этнамастацкай адукацыі Беларусі. Многія дзеці—дыпламанты фестывалю, тыя, хто пераймаў ад носбітаў традыцыйныя каранёвыя формы мастацтва, пасля школы атрымалі на нашай ка-

федры якасную адукацыю ды вярнуліся на месцы бытавання традыцыі і забяспечваюць там яе ахову, а таксама перайманне і развіццё. Сярод іх — Паліна Роўда, настаўніца Стайскай ДШМ на Лепельшчыне, Віталь Залатароў, дырэктар Акцябрскага цэнтру дасугу, Яна Нікалаенка, выкладчыца фальклору Магілёўскага каледжа мастацтваў, Ірына Глушэц метадыст па этнаграфіі і фальклору Гомельскага АМЦНТ...

Яўген РАПІН:

— І тым не менш, работнікі сферы адукацыі тут больш актыўнаюцца?

Людміла БЯРНЕЙ:

— З той проста прынцыпу, што, да прыкладу, на Брэсччыне мы цу-

абласныя метацэнтры — супраць удзелу ў "Берагіні" калектываў сістэмы адукацыі, а ўзамен прапанаваць нікога не могуць. І яшчэ прыклад бяздзейнасці абласных структур: з аднаго раёна на фестываль працягваюць па тры калектывы. Словам, ніякага даследавання не вядзецца і навуковага абгрунтавання мясцовага фальклорнага руху няма. А сэнс "Берагіні" — у пашырэнні геаграфіі самабытных праяў традыцыйнай культуры. Няўжо гэты працэс трэба з Мінска каардынаваць?

Тамара ВАРФАЛАМЕЕВА:

— Так, сістэмы няма. А сістэма "Берагіні" — гэта наўнасыць ды ўзаемадзеянне чатырох складнікаў: навука,

доўна разумеюць: "Берагіня" — брэнд краіны. І для выкладчыкаў прэстыжна ўзімаць свае фальклорныя калектывы да высокага рэспубліканскага ўзроўню... У нашым "Радаводзе" — фестываль-спадарожніку "Берагіні" — удзельнічала, з падачы сферы адукацыі, 17 тысяч дзяцей Брэсччыны... І мне крыўдна, што сістэма ўстаноў культуры тут здае свае пазіцыі. А фальклор, між тым, — невывяржальная крыніца для самарэалізацыі і выхавання асобы...

Яўген РАПІН:

— Напэўна, удвая крыўдна і ад таго, што культура на сёння адчувае хранічны недахоп кваліфікаваных кадраў, а магчымасці "Берагіні" як "кузні" будучых дасведчаных спецыялістаў выкарыстоўвае далёка не напоўніцу.

Людміла БЯРНЕЙ:

— Пра тое і гаворка. Калі бачыш, як нацыянальныя калектывы сірткаі выконваюць, дык заглажаць хочацца...

Яўген РАПІН:

— А ў пэўных дамах рамёстваў арыгамі займаюцца, у эстрадных студыях сельскіх клубаў шансон спяваюць...

Сяргей ВЫСКВАРКА:

— Неаспрэчна тое, што спецыялістаў па традыцыйнай культуры недаравальна мала. Цягам васьмі гадоў існуе кафедра этналогіі БДУКІМ, выпускае пяць—шэсць чалавек у год. Гэта ж мізэр! А спецыялістаў сцэнічных жанраў універсітэт выпускае шмат. Мо і ў гэтым прычына сцішанага гучання "Берагіні"?

Мікола КОЗЕНКА:

— Я вась за Брэсччынай шмат гадоў назіраю: значна і ў станючы бок змянілася касцюміраванне ўдзельнікаў "Берагіні". Дзеці і музычнымі інструментамі валодаюць цудоўна. Але гэта — заслуга работнікаў агульнаадукацыйных школ. Напэўна, справа ў адсутнасці нейкага аднадумства: культура не хоча пачуць адукацыю, адукацыя — культуру. Вось прыклад падрыхтоўкі сёлетняга фестывалю:

культуры, адукацыі і СМІ. Выскварка добра заўважыў: "Фестывалю трэба адпавядаць". Словам, "Берагіня" — з'ява больш чым важкая: гэта ўжо не проста фестываль, а рух перадачы традыцыі дзецям, і для яго варты старанна распрацоўваць бліжэй, сярэднія і далёкія перспектывы. І тут, па маім меркаванні, патрэбна адпаведная доўгатэрміновая праграма. Толькі тады на месцах усвядомяць, што фестываль — не проста чарговае фармальнае мерапрыемства, што да "Берагіні" неабходна сур'ёзна рыхтавацца. А ўстанова культуры, на жаль, працуе сёння менавіта на мерапрыемствы, накіраваныя на выкананне планаў, якія "Берагіню" бяруць пад увагу далёка не заўжды... Калі на месцы ёсць энтузіяст — ёсць і справа.

Мікола КОЗЕНКА:

— Крыўдна тое, што на пэўныя фестывалі працуе ўся краіна, на мясцовыя, абласныя, туры едуць спецыялісты, прафесійна займаюцца адборам, падказкамі. У выніку актыўнай калектывнай працы і заключных імпрэзы атрымліваюцца ўнушальныя. Сёння скончыўся фестываль, назаўтра пачалася падрыхтоўка да наступнага... З "Берагіняй" усё далёка не так.

Яўген РАПІН:

— Не дапамагае Інстытут культуры Беларусі?

Мікола КОЗЕНКА:

— Там ёсць аддзел традыцыйнай культуры і амагарскай творчасці, у якім працуе з дзясятак чалавек. Яны, як падаецца, павінны праяўляць актыўнасць у арганізацыйным і метадычным забеспячэнні "Берагіні". Ці ж можна ўсё гэты навуковы клопат скідаць на раённыя аддзелы культуры? Словам, усё трымаецца на энтузіязме і дасведчанасці работнікаў на месцах.

Яўген РАПІН:

— Цікава, колькі затратны фестываль для Акцябрскага раёна?

Святлана БЕРАЗОЎСКАЯ:

— Каштарыс "Берагіні" — каля 250 мільёнаў рублёў. Сродкі ідуць на правядзенне і харчаванне ўдзельнікаў, на

праекты развіцця

прывавы фонд і на выраб рэкламна-выдавецкай прадукцыі. Долевы ўдзел прыняло Міністэрства культуры — 60 мільёнаў, абласное ўпраўленне культуры — 50 мільёнаў. Выкарыстоўваем, натуральна, і пазабюджэтныя сродкі. Гэтая сума ідзе на набыццё ці арэнду матэрыяльна-тэхнічнага абсталявання... Словам, каштарыс па сённяшніх мерках — даволі сціплы... Але прыёмна адзначаць тое, што наша вобласць сёлета актыўна падключылася да падрыхтоўкі "Берагіні": упершыню за гісторыю фесту існуе адпаведны план, падлісаны старшынёй аблвыканкама Уладзімірам Дворнікам.

Яўген РАПН:

— Яшчэ доказ таго, што брэндаваць фесту не выклікае сумневу. Прынамсі, на ўзроўні кіраўніцтва вобласці...

Святлана БЕРАЗОУСКАЯ:

— Менавіта праз "Берагіню" ў рэспубліцы, фактычна, і даведзіліся пра Акцябрскі раён... Безумоўна, фестываль заслугоўвае большай увагі...

Святлана БЕРАЗОУСКАЯ:

— Толькі ўдзельнікаў "Берагіні" — больш за 800 чалавек. Хіба ж гэта не доказ знакаваці фестывалю?

Сяргей ВЫСКВАРКА:

— А стасункі паміж удзельнікамі! Гэта ж неацэнная творчая школа!

Вячаслаў КАЛАЦЭЙ:

— З вялікай цікавасцю назіраюць за развіццём "Берагіні" і замежнікі. Некаторыя з іх і за свой кошт, без запрашэнняў прыязджаюць на фестываль. Іншай магчымасці для камунікацыі паміж фалькларыстамі проста няма.

Яўген РАПН:

— Як арганізаваны аналагічныя замежныя фестывалі?

Вячаслаў КАЛАЦЭЙ:

— Больш остэмна. І пры кожным дзейнічае фестывальная дырэкцыя... Нагадаю, Мікола Козенка займаецца "Берагіняй" таксама на грамадскіх пачатках. А адпаведная структура Інбелкульту на фестываль не працуе.

Мікола КОЗЕНКА:

— Мы ўключылі ў "Берагіню" дэфіле-прэзентацыю народных строяў навукова-метадычную выстаўку "Традыцыйная культура і даеці", на якой кожны рэгіён прадставіць гісторыю развіцця сваёй традыцыйнай культуры і прадэманструе факты яе пераемнасці. Падаецца, усё гэта будзе цікава...

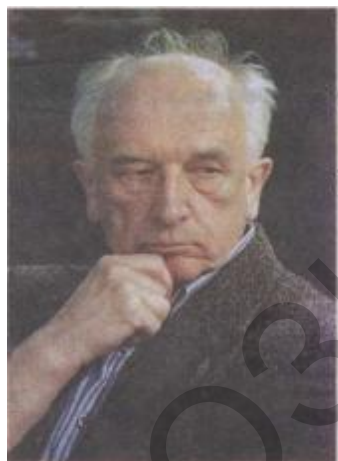
Яўген РАПН:

— Я ўявіў сабе, як у дэфіле праходзяцца 118 дзяўчынак і хлопчыкаў з кожнага раёна Беларусі ў сваіх адметных нацыянальных строях, зробленых уласнымі рукамі... Карцінка — цікавая.

Вячаслаў КАЛАЦЭЙ:

— І строі гэтыя на "Берагіні" (у адозненне ад іншых фестывалю) заўжды адпавядаюць сапраўднасці... Што б там ні было, але "Берагіня" ўжо паслела ўвайсці ў гісторыю і этнічнай педагогікі, і традыцыйнага мастацтва. Аналітыкі неаднойчы будуць звяртацца да гэтай унікальнай з'явы...

або У адказ мы чуюем: "Ініцыятыву праяўляць не будзем"

Мікола Козенка.

Святлана Беразоўская.

Вячаслаў Калацэй.

Юрый ЧАРНЯКЕВІЧ:

— А турыстаў пад час фестывалю ў Акцябрскім шмат?

Святлана БЕРАЗОУСКАЯ:

— Пакуль не, але адпаведную інфраструктуру рыхтуем. Комплекс "Бубнаўка" менавіта на развіццё турызму і працуе. Замежныя гості "Берагіні" ўзахаплены не толькі ад фесту але і ад непаўторнага раёна. Воа так, праз улаоную самабытнасць, прапагандуем і ўоо Беларусь. Так шю дзяржаўная падтрымка туг проста неабходная.

Мікола КОЗЕНКА:

— А ёсць яшчэ і праблема гэта: не кожны з вобласці ды рэспублікі можа дабрацца да фестывальных імпрэз...

Святлана БЕРАЗОУСКАЯ:

— Існуе губернатарскае даручэнне аб пашырэнні маршрутаў да Акцябрскага.

Сяргей ВЫСКВАРКА:

— Сярод жыхароў Акцябрскага фестываль вельмі запатрабаваны. Наша танцавальная пара з вёскі Сарачы выступала тут у 2008-м, прыехала аоды праз два гады — і артыстаў мяювяя тедачы пазналі, прынялі зудачнааду! Так шю фанатаў канкрэтнай аўтэнткі ўжо хапае... Думаю, праблема не ў колькааді тедачу, а ў недахопе фодкаў на праезд да Акцябрскага. Нашы культработнікі, да прыкытку, наймаюць трансарт за ўласны кошт, каб трапіць на фестываль.

Мікола КОЗЕНКА:

— Між тым, "Берагіня" мае дынаміку развіцця... Наконг Інбелкульту. Пяць гадоў як падрыхтаваны ўнікальны "Купальскі спеўнік" (для таго, каб усе ўдзельнікі фесту гралі па аднолькавых правілах), але Інстытут гэты рэпертуарны зборнік і не можа выдаць...

Яўген РАПН:

— А можна на "Берагіні" зарабіць?

Мікола КОЗЕНКА:

— Лічу, што можна. Але трэба выпускаць дыскі з песнямі, танцамі, тыя ж рэпертуарныя зборнікі, якія разыдуцца па школах мастацтваў.

Юрый ЧАРНЯКЕВІЧ:

— А пастаянна дзеючая фестывальная дырэкцыя "Берагіні" патрэбна?

Мікола КОЗЕНКА:

— Безумоўна патрэбна! Як і фестывальны фонд, дарэчы.

Вячаслаў КАЛАЦЭЙ:

— Не абсыціся і без архіва...

Мікола КОЗЕНКА:

— А пад фестывальнай дырэкцыяй маю на ўвазе каардынацыйны цэнтр, які зводзіў бы ў адно рэчышча дзейнасць раённых і абласных дзяржаўных структур... Адзін Акцябрскі раён справу не выцягне. А "Берагіня" ўсё ж мае рэспубліканскі статус.

Яўген РАПН:

— Фестываль пастаянна развіаецца, нападуняецца дадатковым зместам. У чым адметнасці сёлетніх фестывальных імпрэз?

Ад рэдакцыі. А рэзюмэ нашага чарговага "круглага стала" наступнае. "Берагіня" — знакавы фестываль, які, па мэтах і задачах станаўлення асобы на ўзроўнях традыцыйнай культуры, не мае аналагаў не толькі ў Беларусі, але і ў замежжы. Па вызначэнні — гэта брэндавае і доўгатэрміновае мерапрыемства, далейшае дынамічнае развіццё якога цяжка ўявіць без сістэмнага навукова-метадычнага забеспячэння і пільнай дзяржаўнай падтрымкі.

Развіццё фестывалю забяспечыць і дакладна выверанае ўзаемадзеянне дзвюх сістэм — культуры і адукацыі, — утварэнне фестывальнай дырэкцыі і фестывальнага фонду.

Сваю ролю ў далейшым удасканаленні фестывальнага руху, які наўпрост уплывае на развіццё этнаадукацыі і этнамастацтва, павінен адыграць і Інстытут культуры Беларусі.

Рэспубліканскі фестываль фальклорнага мастацтва — фармальнае кароткатэрміновае мерапрыемства. Гэта, як пераконвае жыццё, — доўгатэрміновы рух, які наўпрост уплывае як на міжнародны імідж нашай краіны, так і на ўсебаковае творчае развіццё беларускай моладзі. Падтрымка гэтага руху — частка нацыянальнай ідэалогіі.

Фота Юлія ІВАНОВА